

Slika gl. oltarja, delo kiparja Tineta Kosa. *(slika)*

Il. Slov. 193, L. VII, št. 12, str. 100.

Slikal Franz Barazutti 1884.

Prezbiterij zaključen s tremi stranicami osmerokota, pravokotna ladja, baročno obokana. Posvečena 1618, napis na slavaloku.

Slikarija plesniva. Deloma je trpela vsled moče od zgoraj.

Vel. oltar baročen, dobro komponiran, več razmeroma dobrih kipov. Sedanji postav ljen pred l. 1749. Ta in str. dva zelo slabo pobarvana. Tabernakelj grobo mizarско delo. Vse na novo pobarvati. Kipe popolnoma zlatiti in lazirati. Najpojititi proti črvu, deloma zelo žrvivo.

Prižnica v poklasicističnem okusu sr. 19. stol. dobra.

Roženvenška Marija lika Antona Alojzija Brolla.

Pod streho iz peščenca dopasen hrvaški Kristus, ki naslanja glavo na desno.

Dober. Poškodovan. Iz 17. stol.

Stele, CXXV, 20.7.1933, str. 19-20.

str. 357 fotografija zunanjsčine ž.c. s pokopališčem.

Dom in svet, 1.1908, str. 357

Kraj Veržej je najmanj tako star kot Ljutomer. Mestni arhiv hrani več starih listin, med njimi iz 1.1413, v katerem potrjuje vojvoda Ernst v Wienerneistadt Veržejce tržne pravice, svobodo mitnine in tedenski tržni dan

Slov. gospodar, 1.1879, str. 259

Med kraji, ki so spadali v Križevsko župnijo, je l. 1445 imenovan tudi (trg) Veržej, ki je štel že takrat 55 hiš, l. 1782 pa 88 družin s 551 dušami. Že avstrijski vojvoda Albreht je dal Veržēju trške pravice, katere je vojvoda Ernest l. 1413. potrdil. Starodavno cerkev sv. Mihaela, kateri se je Mura v 16. stoletju nevarno približala, so razdejali (1605) Turki in ogrski ogrski četaši, na tomso postavili cerkev iz lesenih brun in jo lično pobelili, da je izgledala kakor zidana. To cerkev je posvetil sekovski škof Jakob Eberlein l. 1618. Proti koncu 17. stoletja je lesena cerkev začela razpadati in bati se je bilo, da se čisto zruši, ker se tržani niso nič brigali za popravilo. Sekovsko škofijstvo se je l. 1701. pogajalo s pavlinci v Peloglavu, da bi ustanovili v Veržēju samostan in prevzeli cerkev. Tema pa sta se odločno uprla radgonski in križevski župnik in namera se je opustila. Med tem so Verženci cerkev za silo popravili in l. 1703. prosili za lastnega duhovnika. L. 1736 jih je škof Jakob Ernest grof Lichtenstein opozoril, da morajo za ustanovitev lastne duhovnije dobiti privolenje tudi od svoje zemljiške gosposke. Šele l. 1768. je grof Ignac Jožef Kacijaner v Špilju dal to privoljenje z izrecno opazko, da graščine ne prevzame glede te ustanove nobene obveznosti. Verženci so tedaj poprodali nekaj cerkvenih zemljišč in kupili državno obveznico v znesku 37.500 gl. V 18. stoletju so sezidali tudi novo sedanjo cerkev (na oknu pod zvonikom je vsekana letnica 1760 s škami M.K., takrat je bila stavba najbrž dovršena) in pripravili stanovanje za duhovnika. Končno je škofijstvo 10. novembra 1768. dovolilo ustanovitev beneficija v Veržēju in meseca septembra 1768. i. l. je prišel v Veržej beneficijat Jožef Rep.

m M. Ljubša: Zemljepisni razvoj župnij in v pražupnijah Ptuj, Velika Nedelja in Radgona.

(WERNSEE)

Župna cerkev, posvečena sv. Mihaelu.

Pravilno orientirana cerkev stoji na južnem koncu tržne naselbine v .n. v. 183 m.

Viri in literatura: Fr. Kovačič: Maribor 1926, p. 259-278; Farna kronika; Karakteristika: Cerkev sestavljajo: prizmatičen zvonik, pravokotna ladja nekoliko ožji in nižji $3/8$ zaključeni presbiterij ter na severu prižidani pravokotna kapela in nadstropna zakristija. Strehe opečne, zvonikova štiristrano piramidasta, opečna.

Zunanjščina: Ni posebno zanimiva. Zvonik je razdeljen v štiri etaže, razčlenjene s pilastersko arhitekturo. Nekusni portal iz leta 1857 je iz umetnega kamena. Nad njim se nahaja veržejski grb: riba nad vzvalovljeno vodo. Svetlobne line so pp, zvonikove členjene ppk. Cerkev opazuje nekak talni zidec in konkaven napušč. Pp okna ladje in tri ppk okna presbiterija imajo pravokotne mreže. V zaključnici je pri tleh vzdignjen kamenit dopasen Kristus z dvojno bradico, ki je menda Ecce homo iz leta 1763.

Notranjščina: Zvonica je križno obokana, iz nje vodijo skozi prizidek stopnice na pevsko emporo. Ladjin portal je pp kamenit. Tlak je črno-bel, samoten. Ladjo pokriva banja s tremi pari sosvodnic in štirimi oprtgami, ki počivajo na dupliranih pilastrih s profilnimi kapiteli. Zidana pevska empora počiva na dveh toskanski stebrih in treh križnih obokih. Ppk slavo- volok je členjen. Presbiterij pokriva banja s parom sosvodnic in tristreni zaključkom, ki počiva na enakih toskanskih pilastrih kot v ladji. Iz presbiterija in ladje vodijo trije haki pp portali v stranske prostore, t.j. zakristijo in kapelo, nad katerima sta ravno stropna oratorija, odprta z lunetastima linama v presbiterij. Vso notranjščino krasi figuralno dekorativna slikarija, delo Franca Barazzuttija iz Graza iz l. 1884. Oprava: Glavni oltar ima nastavek ločen od menze. To je sarkofagasta lesena, tabernakelj z adorantom je rano klasicistično delo. Nastavek se ravna po zaključnih stenah. Nosita ga dva para stebrov s popolnim ogredjem

ki se v sredi v obliki grele usločuje. Sledi atektonska atika s skupino Trojice z množico angelov v oblakih. V nastavku je v osrednji ppk vdolbini kip sv. Mihaela, ob strani pa kipi Jožefa, Matevža, Lovrenca in Gregorja Velikega. Oltar je čedno delo iz sredine 18. stoletja, medtem ko je tabernakljeva partija iz konca 18. stoletja. Predelan je bil leta 1884. Stranska oltarja sta pendanta in postbaročna ter iz leta 1884. Njihova kompozicija je običajna, nastavek stebriščni, atika atektonska. V čevem je desti prevelik kip krajice Marije iz leta 1928.

Prejčni oltar je bil iz leta 1797, njegov prednik pa iz leta 1776.

Desni oltar je bil iz leta 1749 ter posvečen Sebastijanu.

Prišnica, uporabljena kot ambon, je rano klasicistična iz konca 18. stol.

Orglje, prvotne iz leta 1778, sedanje neogotske iz leta 1870.

Križev pot je delan po Führichu ter delo F. Barazzuttija iz leta 1885.

Kapelica je bp. V njej je krx krstilnik iz leta 1858.

Oprema: Zakristija in oratorij sta bp razen poznobaročnega relikviarija in preproste pps opl slike sv. Miklavža iz 19. stol.

Košasti lesteneč je steklen in čedno bidermajersko delo iz pre polovice 19. stoletja.

Zvonik: Novejša bronasta zvonova iz leta 1947 sta izdelek Kirina Lebisa Zagreba. V oknu emporinega dostopa je kamen z letnico: 1760 I.K.

Podstrešje: Cerkev kaže enotno gradnjo in opečne oboke. Zakristija in oratorij so leta 1946 popolnoma prezidani prezidki iz časa nastanka cerkve, medtem ko je kapela prizidek iz leta 1946.

Resume: Cerkev sv. Mihaela se prvič omenja leta 1545 kot križevska podružnica, ter je stala bliže Muri na prstoru pred sedanjošolo. Leta 1605 so jo uničili og rski uporniki skupaj s trgov. Druga cerkev je bila postavljena na sedanjem mestu, je bila les na ter je leta 1617 imela tri oltarje. Obdajalo jo je pokopališče. Ker je začela razpadati, so jo v letih 1723-1726 postavili na novo. To je sedanja cerkev, ki je bila posvečena leta

1734, ter je tudi imela tri oltarje. Beneficiat je bil ustanovljen leta 1768, kuracija 1863, župnija pa 1891. Leta 1760 je bila vdolana pevska emporija, leta 1796 pa prizidane zunanje stopnice nanjo. Oprava t.j. vsi trije oltarji so bili nabavljeni do leta 1749. Prvotna zakristija z arhijsko shranbo na južni strani presbiterija je bila leta 1946 prezidana, na severu pa prizidana pa kapela z oratorijem.

Okolica: Župnišče je bilo postavljeno leta 1821 in popolnoma predelano leta 1883. Prvotno je stala na tem mestu mežnarija-šola, ki so jo leta 1742 popravljali. Bila je zidana nadstropna in s slamo krita stavba, v kateri je do leta 1768 stanoval mežnar-organist-učitelj, nato pa beneficiat. V trgu so leta 1773 postavili novo mežnarijo. To je današnja štev. 86. Župnijska klet je iz leta 1794, gospodarsko poslopje pa 1861.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Registerske opombe: Cerkev stoji na parc. štev. 126 k.o. Veržej, prostor (prijemne pokopališče) okoli cerkve pa na parc. štev. deloma 193 in 194 k.o. Veržej. Vzdrževalni stroški so kreti iz lastnikovih sredstev.

Ostalo: Prvotni trški ročevž je stal na mestu sedanje šole iz leta 1837 na trškem prostoru. Šola je 5 x 3 osno nadstropje poslopje s potlačenim členjenim portalom z letnico 1837 in vodoravnimi fugami v pritličnem delu fasade. Vežo pokriva plitva banja. Ročevž so leta 1836 prenesli v hišo štev. 86, ki je bila leta 1911 demolirana. Marijin steber ~~in~~ na trgu ima močan prizmatičen podstavek, toskanski steber in kip Marije z otrokom. Zanj so začeli zbirati sredstva leta 1805, postavili pa so ga leta 1815. Znamenje je prepristo, še post baročno delo, izvršeno v kamnu. Obdajata ga dva velika kovanja.

Opombe: Veržej je kraj s staro naselitveno tradicijo, ki sega nazaj v antiko in staro slovansko dobo. Trg je postal zaradi važne obmejne lege že med leti 1342 in 1353, ko je dobil enake pravice kot mesto Radgona, to je: pristojevo sodnika in šest prisodnikov, prijetje dolžnikov in sojenje pred domačim sodnikom, tržnja brez carine in mitnine po Avstrijskem in Štajerskem,

prepoved točenja vina v okolici in postavljanja mitnice, tržnja brez carine in mitnine po Koroškem in Kranjskem. Trg je bil važno skladišče za sol in vojne potrebščine, brodišče in sedež cesarske mitnice, ki je imela podružnici na Moti in pri Hrastju in Miti pri Cvenu. Volitve sodnikov so se vršile letno na kvaterni petek v adventu, potrjeval pa jih je vsakokratni zaupnik v imenu vlade. Trški sodniki se omenjajo od leta 1581 dalje, obstojali pa so tudi zapriseženi pisarji. Leta 1413 je trg dobil pravico tedenskega tržnega dne ob sredo, leta 1521 pravico do vseh letnih sejmov, kar je bilo zadnjič potrjeno leta 1846. Trg je pogorel leta 1353, 1605 in večkrat v 17 in 18. stol. Da je bil znaten kraj, dokazuje število hiš: leta 1445 55, leta 1697 89 trških in 8 železarskih, leta 1758 69, leta 1892 109 večinoma lesenih hiš.

Leta 1552 se je začelo v Veržeju srbako uskoštvo. Takrat je Ivan Margetič dobil tri žetarije, kmalu na to leta 1555 pa gradič Andreja Grabenskega. Gradič je stal na jugovzhodnem koncu trga ob cesti na Banovce, vendar o njem ni več sledov. Ivanu I (+1564) je sledil Ivan II in Lazar (+1578) ter Marko Radkovič. Medtem je Mura leta 1573 prisilila Veržence, da so svoje naselje pomaknili k Margetičevemu posestvu. Leta 1588 so gradič dobili Ožegoviči, katerih Jurij je leta 1602 ubranil Veržej pred Turki, a leta 1605 padel, nkar so Turki požgali trg, cerkve in gradič. Ker se gradič ni več obnavljal, so Ožegovičevi potomci leta 1626 prodali večino svoje posesti cerkvi.

Erg se razvija v trikotu cest, vodečih v Radgono, Ljutomer, Dokležovje in Razkrižje, ter oblikuje poleg mreže križajočih se vaških ulic trikoten cestni trg na severozahodnem in prevokoten tržni prostor na jugovzhodnem koncu naselbine. Medtem ko je cestni trg že izven jedra naselbine, se ta oblikuje z vrsto podolž postavljenih večinoma pritličnih hiš, na katerih koncu se se je ob tržnem prostoru namestila cerkvena stavbna skupina. Mnogo stavb je še lesenih, precej novih, tržne pa stoje tako blizu, da se med njimi oblikujejo samo gospodarski prehodi, medtem ko ponekod stoje vmes tudi

gospodarska poslopja. Med preprostimi postbidermajeskimi in historičnimi stavbami prevladujejo tipske kmečke hiše, ki so deloma še lesene in celo krite s slamo. Zanimivejše hiše so: Štev. 32 iz leta 1848, Štev. 36 iz leta 1867, Štev. 24 neobaročna, Štev. 16 lesena s slomato streho itd. Pred zadnjo raste velika lipa, ki zaradi lepega kixkixa habita bi bila vredna ohranitve.

Bivši salezijanski samostan zavod, sedaj osemletka, je veliko dvonadstropno poslopje v neorenesančnem slogu z nekaj secesionističnimi ornamentalnimi dekorativnimi elementi iz let 1911-1912, zgrajeno po načrtih Emanuela Manassera in Antona Jandla tako, da je bil najprej izdelan vzhodni, nato pa južni trakt s kapelo MDS.

Jože Curk: Zapiski mariborske topografije, (1966?).